

A 2017. évi hazai rendezésű nemzetközi sporteseményekre érkező külföldi turisták fogyasztásának nemzetgazdasági hatásai

The economic impact of consumption by foreign visitors to major international sporting events in Hungary in 2017

Szerzők: Laczkó Tamás¹ – Stocker Miklós²

Az elmúlt néhány évben a sportcélú turizmus lényeges mértékben fejlődött Magyarországon, és az elkövetkező évtized tekintetében további szignifikáns erősödés várható. A kormányzati támogatás miatt létrejövő nagyszámú, jelentős sportesemény komoly turisztikai vonzerővel rendelkezik, amelynek hatására a sporthoz kötődő beutazások száma lényegesen növekedett az elmúlt években. 2017-ben 496 ezer külföldi utazó érkezett hazánkba sportrendezvények megtekintése céljából, akik összesen 2,197 millió napot töltöttek Magyarországon, amelyből 1,7 millió vendégéjszaka keletkezett. A beutazó passzív sportturisták 4,4 napos átlagos tartózkodással és 22 758 forintos napi átlagköltéssel jellemezhetők, amelyek lényegesen meghaladják az átlagos külföldi turisták tartózkodási idejét és napi költését, ráadásul lényegesen többet költenek kultúrára és szórakozásra is. A sportszektor egyéb nemzetgazdasági ágakkal való kapcsolatát is figyelembe véve a 2017. évi külföldi passzív sportturizmus 21,3 milliárd forint GDP-t termelt, illetve 17 milliárd forint költségvetési bevételt eredményezett, ami vendégéjszakánként 12 530 forint átlagos GDP termelést és 10 ezer forint átlagos költségvetési bevételt jelent, hosszabb tartózkodás és magas visszatérési hajlandóság mellett.

In the last few years, sport-related tourism has developed significantly in Hungary, and further growth is expected over the next ten years. Thanks to Government funding, numerous major sporting events have been organised, and their considerable tourist appeal has increased sport-related arrivals substantially. In 2017, a total of 496 thousand foreign visitors arrived in Hungary to attend sporting events. They spent 2.197 million days in the country, generating 1.7 million guest-nights. Incoming passive sport tourists stayed, on average, 4.4 days and spent, again on average, 22,758 HUF daily, both of which figures are significantly higher than the average foreign tourist's stay or daily spending. They even spent much more on culture and entertainment. If we take into account the relationship between the sports sector and other sectors in the Hungarian economy, then we can see that foreign passive sport tourists generated 21.3 billion HUF to the GDP and 17 billion HUF of income to the central budget. This means 12,530 HUF to the GDP and 10 thousand HUF budget income generated per guest night with longer stays and a greater willingness to return.

---

¹ egyetemi adjunktus, Pécsi Tudományegyetem, joola.hu@gmail.com

² egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, miklos.stocker@uni-corvinus.hu

Kulcsszavak: sportturizmus, nemzetközi sportrendezvények, külföldi passzív sportturisták, sportturizmus makrogazdasági hatása.

Keywords: sport tourism, international sports events, foreign passive sport tourists, macroeconomic effect of sport tourism.

1. Bevezetés

Az ezredforduló óta eltelt időszakban a sporthoz és a fizikai aktivitáshoz kötődő turisztikai területek folyamatosan növekvő forgalommal jellemezhetők a világ fejlett országaiban. Az idegenforgalmi és gazdasági szakemberek a következő évtizedre is további dinamikus bővülést prognosztizálnak a sportturizmus aktív és passzív területein (DREYER 2002, BÁNHIDI 2015, BORBÉLY-MÜLLER 2015). A sportturizmus egyik kiemelt, és az utóbbi évtizedekben nagy ütemben fejlődő, területe a sportrendezvényekhez kapcsolódó turizmus. A sportesemények, és azon belül is a nemzetközi rendezvények, területén számottevő változás jellemző napjainkban. Ezek közé tartozik az élményre és szórakoztatásra fókuszáló szervezés elterjedése (akár a sportszakmai szempontokkal szemben is), amelyhez igazodva új versenysorozatok és formák jelennek meg. Ezek közé tartoznak az új multiesemények, ahol a rendezvény keretein belül több sportág eseményeit bonyolítják le egy időben az adott desztinációban (mint például az Európa Játékok, Strand Világjátékok), de ilyenek az új extrém sport vagy éppen e-sport rendezvények is. Ezzel párhuzamosan jelentős ütemben növekszik a világesemények nézőinek száma, amelyet jól mutat, hogy a Sportcal adatai szerint 2013-hoz képest 72%-kal (16 millió főre) emelkedett a nagyobb világválogányok³ nézőinek száma 2016-ra (BÁNHIDI 2018, LAFLIN 2018). A fokozódó érdeklődés mellett egyértelműen tapasztalható a globalizálódás trendje is a nemzetközi sportesemények esetében. Egyre több ország versenyzik a rendezvények szervezési jogáért, valamint a leginkább bejáratott sportsorozatok a világ több területén is megjelennek (például az észak-amerikai profi kosárlabdliga és a spanyol futball kupa külföldi megjelenései Ázsiában, Európában, vagy az ATP sorozat elterjedése világszerte). A nemzetközi sportrendezvényeket szervező országok (2013-2026-os időszakot figyelembe vevő) TOP 20-as rangsorában két észak-amerikai és 12 európai állam mellett 4 ázsiai (Kína, Japán, Dél-Korea, Katar), egy dél-amerikai ország (Brazília), valamint Ausztrália is szerepel (SPORTCAL 2019a). Bár afrikai állam nem került be a 20-as listába, az el-

mondható, hogy nagy nemzetközi sporteseményt minden évben bonyolítanak a földrész valamely országában.

A sporteseményekhez kapcsolódó turizmus sajátosságai közé tartozik, hogy motivációjukban és jellemzőikben egymástól eltérő két fő célcsoportja van. Az egyik a résztvevőké (mint a sportolók, delegáltak, megvalósítók stb.), akiknek utazásai a jellemzők és a motivációk alapján a hivatásturizmus körébe sorolandók, míg a másik csoport a nézőké (helyi, belföldi és külföldi nézők), akik turisztikai fogyasztása a szabadidős turizmus részeként értelmezendő (STANDEVEN-DE KNOP 1999, LASZTOVICZA-BÉKI 2016). A nézők jelentette globális piac nagysága és annak gyors ütemű bővülése a nemzetközi sport- és gazdaságtudományi kutatások fókuszába helyezte ezen csoport jellemzőinek és fogyasztási szokásainak vizsgálatát (BÁNHIDI 2018). A vizsgálatok alapján elmondható, hogy a nézők ma már elsősorban az élményszerzés motivációjával látogatják a rendezvényeket, így keresik a sporttól független turisztikai vonzerőket és szolgáltatásokat is, amelyekkel szemben az átlagos turistákhoz képest fokozottabb igényekkel jellemezhetők (ALBERS 2004, CHEN-FUNK 2010).

Bár Magyarország idegenforgalmi kínálatának középpontjában elsősorban nem a sportturizmus áll, az elmondható, hogy az elmúlt években hazánkban is egyre jelentősebb figyelem irányul a sporthoz kötődő turisztikai irányzatok fejlesztésére (SULYOK-MAGYAR 2014, MTÜ 2017). Az ágazatban tapasztalható bővülést magyarázza, illetve támogatja több hazai társadalmi és gazdasági trend, valamint kormányzati döntés. A társadalmi trendek közül kiemelésre érdemes a lakosság körében tapasztalható fokozódó hazai sportfogyasztás, valamint az emelkedő részvételi arány az egészségcélú szabadidős sportolásban (BÁNHIDI 2015, KOVÁCS et al. 2015, EUROBAROMETER 2018). A hazai sportturizmus fejlesztésének fontos motorja az a kormányzati döntés, mely alapján 2010 óta stratégiai ágazatként kezelik a sportot, valamint az, hogy a terület prioritásként jelenik meg a különböző szintű turizmusfejlesztési stratégiákban. A kiemelt ágazatként kezelt sportszektor egyik fontos fejlesztendő eleme a nemzetközi sportesemények hazai helyszíneken történő lebonyolítása lett (STOCKER-SZABÓ 2017). A kormányzati szándék eredményeként 2010-től jelentősen bővült a megpályázott és lebonyolított nemzetközi sportesemények száma, amelyek közé egyre magasabb presztízsű és szakmai színvonalú rendezvények kerültek. A Sportcal adatai alapján hazánk jelenleg a 18. a nemzetközi sportrendezvényeket szervező országok rangsorában (SPORTCAL 2019a).

³ olimpiai és nagyobb nézettségre számot tartó nem olimpiai sportágak világbajnokságai

Több szempontból is kiemelkedő év volt 2017 a hazai rendezésű nemzetközi sportesemények terén, hiszen ebben az évben haladta meg először a 100-at a támogatott rendezvények száma (113), illetve ekkor kerültek lebonyolításra olyan jelentőségű, méretű és nézettségű események, amelyeket korábban nem rendeztek hazánkban (STOCKER-SZABÓ 2017). Az év kiemelt eseményei közé tartozott a FINA (Nemzetközi Úszó Szövetség) Vizes Világbajnokság, a Győrben rendezett nyári európai ifjúsági olimpiai fesztivál (továbbiakban EYOF), a mogyoródi Forma-1 Magyar Nagydíj és a Red Bull Air Race futamai, amelyek mellett további 14 Világ-, valamint 19 Európa-bajnokság került lebonyolításra hazánkban (többek között a Sárkányhajó Világbajnokság Szegeden, a Junior Öttusa Világbajnokság Székesfehérváron, vagy az U23-as triatlon Európa-bajnokság Velencén). A nemzetközi sportesemények csaknem fele (41,6%-a) a fővároshoz kötődött. A versenyek helyszínválasztásában tapasztalható jelentős területi koncentráció ellenére elmondható, hogy az ország minden régiója érintve volt, amit jól mutat, hogy a főváros mellett további 37 településen rendeztek nemzetközi sporteseményt ebben az évben (LACZKÓ-STOCKER 2019).

A hazai rendezvények számának emelkedésével párhuzamosan a hazai sporttudományos kutatások is egyre nagyobb számban vizsgálták a magyarországi nemzetközi sporteseményeket, főként az azok generálta turisztikai, makrogazdasági, társadalmi, sportszakmai, valamint környezeti hatásokat (ANDRÁS-KOZMA 2014, BÁNHIDI 2015, BORBÉLY-MÜLLER 2015, MÁTÉ-ANDRÁS 2016, STOCKER-SZABÓ 2017, VÖRÖS 2017). Az elemzések többsége az olyan jelentősebb beruházásokkal és nagyobb érdeklődéssel járó rendezvényekre koncentrált, mint a Forma-1, a futball, illetve a kézilabda válogatott és klubcsapatok mérkőzései, a FINA Vizes VB, az EYOF vagy a nagy tömegeket mozgató nemzetközi futóversenyek (pl. Spar Budapest Maraton) (BÁCS-SZILÁGYI 2010, KPMG TANÁCSADÓ KFT 2015, MSZÉSZ 2016, BENE-MÓRÉ 2017, ANDRÁS-MÁTÉ 2017). Bár ezek a rendezvények kétségtelenül a legfontosabb eseményei egy-egy adott évnek, számos további, kisebb volumenű nemzetközi versenyt bonyolítottak le hazánkban ebben az időszakban, amelyek az adott sportág vagy a rendező település életében jelentős következményekkel jártak, és nagy számuknak köszönhetően összességében is komoly hatást értek el (LACZKÓ-STOCKER 2018).

Mivel ezekről a kisebb, vagy kevésbé populáris eseményekről kevés információ áll rendelkezésre, illetve a kiemelt rendezvények esetében is több esetben csak becsléseket ismerünk, nehéz pontos és átfogó képet adni a hazai rendezésű nemzetközi

sportesemények teljes turisztikai vagy makrogazdasági hatásairól. Viszont mindenképpen fontos törekedni arra, hogy a különböző típusú rendezvényekkel kapcsolatban az eseményre vonatkozó alapvető információk megismerhetőek legyenek, mivel ezek alapján pontosabb és jobb döntés-előkészítő anyagok készíthetők, amelyek segítségével a forrásallokáció hatékonysága javítható.

2. Anyag és módszerek

Jelen tanulmány célja, hogy leíró statisztikai módszerekkel mutassa be a sportrendezvények látogatásának motivációjával hazánkba érkezett külföldiek jellemzőit és fogyasztási szokásait a 2017-es évben. Ezek mellett kiemelt célunk volt számszerűsíteni a sportrendezvények miatt érkező külföldi turisták utazásaihoz kapcsolódó kiadások nemzetgazdasági hatását, hiszen a külföldi turisták által Magyarországon elköltött forintok rendkívül magas százalékban hazánkban hasznosulnak.

A tanulmányban bemutatott információk a Központi Statisztikai Hivatal (OSAP 1943: „A külföldiek magyarországi turisztikai és egyéb kiadásai” megnevezésű) negyedéves adatfelvételeiből származnak (2017-ben n=48109 fő). Az elemzésbe elsődlegesen bevont mintacsoport (a sportrendezvények látogatása céljából érkezett külföldiek) elemszáma n=496 fő. Az elemzés azért korlátozódik a 2017-es esztendőre, mert a KSH ettől az évtől kezdte külön kategóriaként vizsgálni a bemutatott utazási típust. A korábbi évek adatfelvételeiben a külföldiek sporteseményekhez kötődő magyarországi utazásait a kulturális rendezvények látogatásával sorolták közös kategóriába. Ezért tanulmányunkban a több évre kiterjedő, hosszabb időbeli folyamatok és tendenciák vizsgálatára nem térünk ki, mivel a 2017 előtti összevont utazási kategóriában nem lehet pontosan meghatározni a sportrendezvények látogatóinak számát és fogyasztásuk nagyságrendjét.

A sportrendezvények miatt hazánkba érkező külföldiek utazási és fogyasztási szokásairól rendelkezésre álló adatokat leíró statisztikai módszerek segítségével elemezzük. A tapasztalható (területi, demográfiai, fogyasztási, stb.) különbségeket megoszlási és intenzitási viszonyszámok képzésével mutatjuk be⁴.

⁴ Elemzésünkben a KSH Tájékoztatási adatbázisában publikált adatokat használtuk fel. Ebben a másodlagos adatforrásban nem voltak hozzáférhetőek a mintacsoportok szóródási és eloszlási mutatói, amelyek hiányában nem volt lehetőségünk a különbségek és a kapcsolatok statisztikai próbákkal történő igazolására. Elemzésünkben azokra a jelentős mértékű különbségekre bemelegítésre törekedtünk, amelyek statisztikai igazolás nélkül is relevánsnak tekinthetők.

A magyarországi sportrendezvényekre érkező külföldi turisták költségeinek nemzetgazdasági hatását az Ágazati Kapcsolatok Mérlegén (továbbiakban ÁKM) alapuló input-output modell segítségével vizsgáltuk, amely a turisztikai rendezvények hatáselemzéseit kapcsán elfogadott és alkalmazott módszer (KÓRÓDI 2011, KUNDI 2012, KPMG TANÁCSADÓ KFT 2015, LACZKÓ-STOCKER 2018), és amelyet a sport gazdaságdinamizáló hatásának kérdésében is alkalmaznak (STOCKER-BODA 2018). A KSH adatai alapján, a 2015. évre becsült ÁKM (STOCKER-BODA 2018, BODA et al. 2019) szerint meghatároztuk a külföldi sportturisták költségei által érintett ágazatok végső kibocsátásának multiplikátor hatását, az egységnyi végső-felhasználás növekmény által generált hozzáadott érték és adó tartalmát, valamint a generált GDP nagyságát.

A beutazó turisták fogyasztása alapján vizsgálatba vont ágazatok a következők voltak:

- Sport-, szórakoztató- és szabadidős tevékenység;
- Szálláshely, vendéglátás;
- Szárazföldi, csővezetékes szállítás;
- Élelmiszer, ital és dohány;
- Könnnyűipar;
- Humán egészségügyi ellátás;
- Biztosítás és nyugdíjalapok;
- Feldolgozóipar;
- Oktatás.

Ez alapján számszerűsítettük a sportversenyekre érkező külföldiek hazai kiadásainak tovagűrűző (közvetett) gazdasági hatását, illetve hogy ezek a kiadások milyen mértékben járultak hozzá Magyarországnak GDP-jének alakulásához.

3. Eredmények

3.1. A MAGYARORSZÁGI RENDEZÉSŰ SPORTESEMÉNYEKRE ÉRKEZŐ KÜLFÖLDI TURISTÁK JELLEMZŐI

A KSH a negyedéves adatfelvételei alapján 2017-ben 496 ezer főre becsülte a sportrendezvények

megtekintése céljából hazánkba érkező külföldi utazók számát. A csaknem félmillió passzív sportturista összesen 3,4%-át jelentette a 2017-ben szabadidős, szórakozási és egészségmegőrzési céllal Magyarországra érkező (14,5 millió) külföldi utazónak. A sportcélú utazások időbeli eloszlását vizsgálva egyértelműen elmondható, hogy a vendégek többsége a július-szeptember (57,1%-uk), valamint az április-június (17,9%-uk) negyedévekben érkezett hazánkba. A jelentős mértékű szezonális oka, hogy a legnagyobb volumenű és érdeklődésre számot tartó sportesemények (mint a FINA Vizes VB, a győri EYOF és a Forma-1 Magyar Nagydíj) a harmadik negyedévben kerültek megrendezésre 2017-ben.

A külföldi passzív sportturisták több mint kétharmada (68,7%-uk) egy napnál hosszabb időtartamra érkezett ebben az évben. A 496 ezer utazó összesen 2,197 millió napot töltött hazánkban 2017-ben. Ez átlagosan 4,4 napos magyarországi tartózkodást jelent utazásonként, amely 95,6%-al hosszabb, mint a külföldi turisták átlagos 2,26 napos tartózkodása. Ennél is markánsabb magyarországi tartózkodás volt jellemző a sportesemények megtekintése miatt legalább egy éjszakát hazánkban eltöltött külföldiek körére, akik átlagosan 6 napot maradtak utazásonként. A beutazó passzív sportturisták által eltöltött csaknem 2,2 millió nap összesen 3,8%-át adja a külföldiek által szabadidős céllal hazánkban töltött 57 millió napnak (KSH 2018b).

A sportrendezvények miatt érkező külföldiek összesen 1,7 millió éjszakát töltöttek hazai településeken 2017-ben (KSH 2018b). Mivel a KSH adatfelvétel nem tér ki az igénybevett szállások típusára, így a témához kapcsolódó további adatfelvételek és tanulmányok (MSZÉSZ 2016, LACZKÓ-STOCKER 2018, MOLNÁR-REMENYIK 2019) eredményei alapján feltételezhetjük, hogy az éjszakák többségét (kb. 75%-át) magas minőségű kereskedelmi szálláshelyeken töltötték a hazánkba érkező sportturisták.

A hazánkba érkező passzív sportturisták demográfiai jellemzőit vizsgálva elmondható, hogy többségükben férfiak (70,8%), illetve a 25-44 (55,8%), a 15-24 (28,8%), valamint a 45-54 (10,7%)

1. táblázat

Magyarországra érkező külföldi passzív sportturisták életkori megoszlása korcsoportonként 2017-ben

Korcsoportonkénti megoszlás	0-14 éves	15-24 éves	25-44 éves	45-54 éves	55-64 éves	65- éves	Összesen
Minta elemszáma (ezer fő)	13	143	277	53	10	0	496
Arány (%)	2,6	28,8	55,8	10,7	2,0	0,0	100,0

Forrás: saját szerkesztés a KSH (2018b) adatai alapján

Magyarországra érkező külföldi passzív sportturisták fogyasztási szerkezete 2017-ben

Fogyasztási tétel	Kiadás millió Ft-ban	Kiadás/teljes kiadás (%-ban)	Napi átlagos kiadás Ft-ban	Sportturista/átlagos turista napi kiadásai (%-ban)
Szállás étkezéssel	10 746	21,5	4 891	239,6
Nemzetközi közlekedés	8 201	16,4	3 733	252,2
Egyéb vásárlás (ajándék stb.)	6 648	13,3	3 026	108,5
Szórakozás	5 509	11,0	2 507	382,7
Szállás étkezés nélkül	4 068	8,1	1 852	170,8
Étkezés vendéglátóhelyen	3 695	7,4	1 682	107,0
Kulturális programok	2 676	5,4	1 218	274,9
Vásárolt élelmiszer, ital	2 583	5,2	1 176	78,1
Egyéb költség	1 699	3,4	773	84,0
Sport, fitnessz	1 054	2,1	480	648,6
Belföldi közlekedés	1 009	2,0	459	218,6
Üzemanyag	823	1,6	375	64,2
Egészségmegőrzés	457	0,9	208	32,4
Tartós és értékes fogyasztási cikkek	411	0,8	187	47,2
Gyógyászat	285	0,6	130	48,7
Autóbérlés	104	0,2	47	293,8
Biztosítás	25	0,1	11	157,1
Egynapos kirándulás Magyarországon	7	0,0	3	9,7
Összesen	50 000	100,0	22 758	

Forrás: saját szerkesztés a KSH (2018a) adatai alapján

évesek korcsoportjaiba tartoznak (1. táblázat). A nők, a 14 évnél fiatalabb gyerekek és az 55 évnél idősebbek aránya nagyon alacsony a sportrendezvényekre érkezők között, amely arányszámok lényegesen elmaradnak a szabadidős céllal érkező külföldi turisták köréhez képest.

A magyarországi sportrendezvényekre érkező külföldiek utazásaik során összesen 50,0 milliárd forintot költöttek 2017-ben. Ez átlagosan 22 758 Ft-os napi átlagkiadást jelent utazónként, amely összeg 54,6%-kal magasabb, mint az átlagos külföldi turisták 14 724 Ft-os napi költése. A legalább egy éjszakát Magyarországon töltő passzív sportturisták napi átlagos költése 24 129 Ft volt, míg a csak egy napra érkezők esetében ez az összeg átlagosan 4 548 Ft volt 2017-ben. A külföldi passzív sportturisták átlagos költése 2017-ben magasabb volt, mint a magyar turiz-

mus számára kiemelten fontos külföldi egészségturisták (19 991 Ft-os), illetve a fesztivál- és kulturális turisták (19 982 Ft-os) átlagos napi kiadásai. A szabadidős, szórakozási és egészségmegőrzési céllal Magyarországra érkező külföldi utazók 989 milliárd forintos összes kiadásának 5,1%-át adja a sportrendezvényekre érkezők 50 milliárd forintnyi költése (KSH 2018a).

A sportrendezvények miatt Magyarországra érkező külföldiek fogyasztását részletesen vizsgálva látható, hogy a legjelentősebb kiadások az alap turisztikai szolgáltatásokhoz kapcsolódnak, mint a szállás és étkezés (összes kiadás 37,0%-a), valamint a közlekedés (a kiadások 18,6%-a) igénybevétele. Ezek mellett jelentős összegeket költöttek még vásárlásra és szórakozásra is (13,8 milliárd Ft), amelyek együttesen meghaladták a kiadások egy negyedét. A

sportrendezvényekre érkezők esetében fontos kiemelni, hogy szállásra és étkezésre 79,4%-kal, míg szórakozásra 382,7%-kal (csaknem négyszer) többet költöttek naponta, mint az átlagos külföldi turisták hazánkban a vizsgált évben (amely átlagot a sportturisták egyébként felfelé térítik el) (KSH 2018a). A fogyasztási szerkezetet (2. táblázat) vizsgálva tetten érhető még a passzív sportturisták (a témához kapcsolódó hazai kutatásokban már tapasztalt) nyitottsága a versenyt rendező települések kulturális, sport és egyéb turisztikai vonzerőire iránt (LACZKÓ-STOCKER 2018). Ezt mutatja, hogy a versenyekre érkező külföldiek összesen több mint 3,7 milliárd forintot fizettek kulturális programokra, kirándulásokra, valamint sportszolgáltatásokra 2017-ben. A kulturális programok esetében ez több mint két és félszer, a sportszolgáltatások esetében pedig több mint hatszor magasabb napi átlagos kiadást mutat a hazánkban tartózkodó külföldi átlag utazókhoz képest.

2017-ben a Magyarországon megrendezett nemzetközi sporteseményekre legnagyobb számban Európából (onnan is elsősorban az EU országaiból) érkeztek látogatók (3. táblázat). A versenyek megtekintésének motivációjával beutazók több mint négyötöde, csaknem 400 ezer

ember érkezett Európa országaiból. Bár jelentős mennyiségű néző érkezett (65 ezer fő) az EU-n kívülről (főként Ukrajnából és Oroszországból) is, a magyarországi sportversenyek elsősorban az Unió lakossága számára jelentettek vonzerőt. A kedvező közlekedésföldrajzi helyzet, valamint a versenyek többségének helyszínt adó települések (pl. Budapest, Győr) olcsó és gyors elérhetősége magyarázza a szomszédos országokból (főként Szlovákiából és Ausztriából) érkező jelentősebb számú utazót, akik a külföldi nézők csaknem felét adták. A szomszédos országokból érkező nézők maradtak a legrövidebb ideig (66,1%-uk csak egy napra érkezett), és átlagosan lényegesen kevesebbet költöttek naponta, mint a többi területről érkező utazók. Jelentős számban érkeztek még nézők Ázsiából (56 ezer fő) és az amerikai kontinensről (27 ezer fő) a magyarországi sporteseményekre. A két földrész országaiból érkezők átlagosan tovább maradtak és több pénzt költöttek, mint az európai utazók. A többi földrészből (Afrika, Ausztrália) olyan alacsony számban utaztak Magyarországra sportrendezvények megtekintésének céljából, hogy a KSH (adatvédelmi és módszertani okok miatt) nem adott meg becslést ezekre a csoportokra (KSH 2018a).

3. táblázat

Magyarországra érkező külföldi passzív sportturisták turisztikai jellemzői és megoszlása földrészenként 2017-ben

Földrészek	Utazások száma (1000 fő)	Beutazók aránya az összes utazásból (%)	Eltöltött napok száma (1000 nap)	Az eltöltött napok aránya az összesből (%)	Átlagos tartózkodás (nap)	Költés (millió Ft)	Költés aránya a teljes költésből (%)	Átlagos napi költés (Ft)
Európa (Magyarország nélkül)	397	80,0	1 436	65,4	3,62	27 702	55,4	19 291
Európából: szomszédos országok	233	47,0	504	22,9	2,16	5 893	11,8	11 692
Európából: az Európai Unió tagállamai, Magyarország nélkül	332	66,9	1 175	53,5	3,54	22 297	44,6	18 976
Európából: az Európai Unióon kívüli egyéb európai országok	65	13,1	261	11,9	4,02	5 405	10,8	20 709
Ázsia	56	11,3	445	20,3	7,95	10 521	21,0	23 643
Amerika	27	5,4	175	8,0	6,48	7 325	14,7	41 857
Egyéb	16	3,2	141	6,4		4 452	8,9	
Összesen	496		2 197		4,4	50 000		22 758

Forrás: saját szerkesztés a KSH (2018a) adatai alapján

3.2. A MAGYARORSZÁGI SPORTRENDEZVÉNYEK MIATT ÉRKEZŐ KÜLFÖLDI TURISTÁK UTAZÁSAIHOZ KAPCSOLÓDÓ KIADÁSOK NEMZETGAZDASÁGI HATÁSAINAK BEMUTATÁSA

A sportesemények miatt érkező külföldi turisták utazásaihoz kapcsolódó kiadások nemzetgazdasági hatásainak számszerűsítése az input-output modell segítségével több lépésben végezhető el.

Az első lépésben számszerűsíteni szükséges a külföldi passzív sportturisták magyarországi utazásainak közvetlen gazdasági hatásait. Ehhez meg kell határozni a külföldi utazók összes magyarországi költségét nettó összegben (mivel a további lépések során a generált adóvonzatok is számszerűsítendőek), de a kiadások kumulált összegében nem érdemes figyelembe venni a nemzetközi utazásokra kiadott összegeket, mivel azok nagy része az induló országban kerül elköltésre. 2017-ben a külföldi nézők becsült közvetlen nettó kiadása 34,4 milliárd forint volt, amelyből az ÁKM alapján számszerűsített (az elemzésbe vont ágazatokra jellemző) importtartalmat kivonva meghatározható a passzív sportturisták kiadásai által generált hazai forrású közvetlen gazdasági hatás nagysága. Ez az összeg 31,5 milliárd forint volt 2017-ben, amelyhez 7,39 milliárd forint becsült közvetlen ÁFA tartalom kapcsolódott. Az ÁFA kezelése fontos módszertani kérdés, mivel a felhasznált vagy elfogyasztott termékek és szolgáltatások ÁFA tartalma nem közvetlenül folyik be a költségvetésbe, hanem csak az adott szervezet ÁFA bevétel-kiadás egyenlege realizálódik közvetlenül. Fontos azonban megjegyezni azt is, hogy az adott szervezet levont ÁFA kiadása egy másik szervezet ÁFA bevétele, így több

körben ugyan, de adott éves időszakban minden ÁFA tartalom befolyik a költségvetésbe.

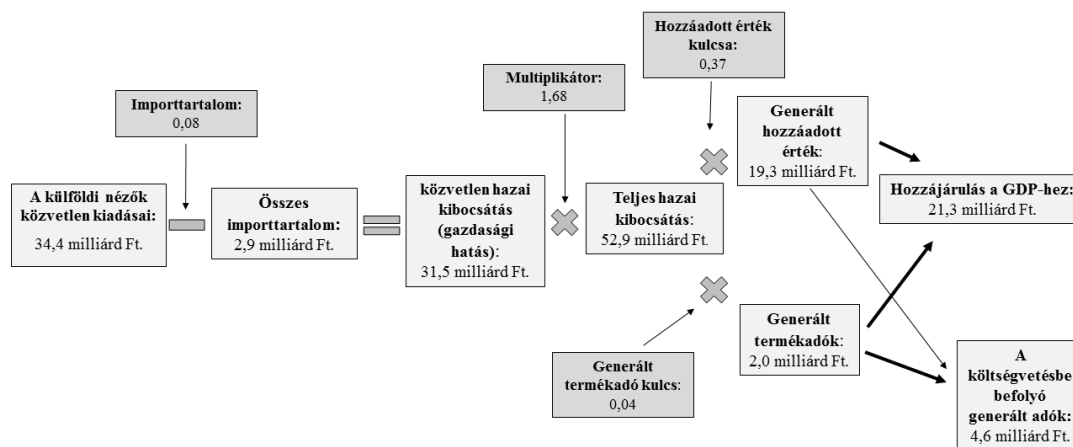
A modell következő lépéseként az ÁKM alapján meghatározhatóak az elemzésbe vont ágazatok multiplikátor hatásai, az egységnyi végsőfelhasználás növekmény generált hozzáadott érték tartalmi, a termékadók és támogatások értékei, illetve a generált GDP nagyságrendje. A külföldi utazók versenyekhez kapcsolódó kiadásainak a közvetlen gazdasági hatások mellett közvetett hatásai is vannak, hiszen tovagyűrűző módon a fogyasztásban érintett ágazatokban működő beszállítók és ellátási lánc tagjai is profitálnak a rendezvények megvalósulásából. Az ÁKM értékei alapján összesítve kapott 1,68-as multiplikátorral számszerűsített tovagyűrűző hatást figyelembe véve a külföldi passzív sportturisták kiadásai 52,9 milliárd forint teljes hazai kibocsátást generáltak.

A modellezés következő lépéseként számszerűsíthető a külföldiek kiadásaihoz kapcsolódó teljes hazai kibocsátás által generált hozzáadott érték nagysága. Az elemzésben lévő ágazatok generált hozzáadott értékének nagyságrendjei között az ágazatok sajátosságai miatt jelentős különbségek vannak. Az ÁKM alapján meghatározott összesített hozzáadott érték kulcs nagysága 0,37 volt, ami alapján az 52,9 milliárd forint teljes kibocsátás 19,3 milliárd forint generált hozzáadott értéket hozott létre a magyar gazdaságban.

A külföldi passzív sportturisták kiadásaihoz kapcsolódóan 2 milliárd forint termékadó képződött a hazai gazdaságban. A generált közterhekkel, személyi jövedelemadóval és a GDP-t terhelő egyéb adóval együtt a költségvetésbe befolyó összes generált adó 4,6 milliárd forint volt, amelyhez 12,4 milliárd forint, teljes hazai kibocsátásra vetített,

1. ábra

A külföldi passzív sportturisták utazásaihoz kapcsolódó kiadások nemzetgazdasági hatásainak bemutatása az input-output modellezés folyamatával

Forrás: saját számítás

A külföldi passzív sportturisták és az átlagos külföldi turisták magyarországi utazásaihoz kapcsolódó kiadások nemzetgazdasági hatásainak összehasonlítása 2017 évre vonatkozóan

	Közvetlen kiadások	Teljes hazai kibocsátás	Generált közelítő GDP	Generált adóhatás	Költségvetési ÁFA bevétel
Magyarországra érkező passzív külföldi sportturisták	34 411 millió Ft	52 952 millió Ft	21 302 millió Ft	4 595 millió Ft	12 412 millió Ft
1 napra jutó gazdasági hatás – passzív külföldi sportturisták esetében	15 663 Ft	24 102 Ft	9 696 Ft	2 091 Ft	5 650 Ft
Magyarországra érkező összes külföldi turista kiadásai	1 353 430 millió Ft	1 929 954 millió Ft	760 125 millió Ft	162 148 millió Ft	480 506 millió Ft
1 napra jutó gazdasági hatás – összes külföldi turista esetében	10 876 Ft	15 509 Ft	6 108 Ft	1 303 Ft	3 861 Ft
1 napra jutó gazdasági hatás aránya a sportturisták esetében (sportturisták/átlagos külföldi turista)	144,0%	155,4%	158,7%	160,5%	146,3%

Forrás: saját számítás a KSH (2018a) adatai alapján

becsült költségvetési ÁFA bevétel és 735 millió forint idegenforgalmi adó bevétel társult.

Utolsó lépésként számszerűsíthető a bruttó hazai termék (GDP) hozzájárulás mértéke, amelyet a generált hozzáadott érték (20,1 milliárd Ft) és a generált termékadók (2,1 milliárd Ft) összegeként kaphatunk meg. Mindezek alapján a külföldi passzív sportturisták hazai sporteseményekhez kapcsolódó kiadásai 21,3 milliárd forinttal járultak hozzá Magyarország GDP-jéhez 2017-ben (1. ábra).

A külföldi passzív sportturisták magyarországi utazásai által generált nemzetgazdasági hatásokat a hazai beutazó turizmus összesített és fajlagos makrogazdasági eredményeihez viszonyítva elmondható, hogy a vizsgált gazdasági mutatók mindegyikénél jelentős hatástöbblet jellemző a sporteseményekre érkezők esetében az átlagos külföldi turistákhoz képest. Az egy napra számított közvetlen nettó⁵ kiadások 44,0%-kal haladták meg 2017-ben az átlagos külföldi utazók napi átlag költségét. A multiplikátor hatásokat is figyelembe véve a passzív külföldi sportturisták költsége 24 102 forint teljes hazai kibocsátást generált naponta, amivel átlagosan csaknem 9 700 forinttal járultak hozzá naponta a hazai GDP növekedéséhez (4. táblázat). Ezek mellett ki kell emelni, hogy a sportrendezvényekre érkező nézők kiadásai a költségvetésbe befolyó adókhöz is jelentősen magasabb arányban járultak hozzá (a napi 7 741 Ft adóhatással), mint az átlagos külföldi turisták.

⁵ A bruttó közvetlen kiadásból számolt összeg. A nemzetközi utazások összegével és a kiadási szerkezet által meghatározott ÁFA nagyságrendjével csökkentett összeg.

4. Összefoglalás

A 2017-es adatok felhívják a figyelmet a passzív sportturizmus olyan pozitív jellemzőire, amelyek egy-egy sportrendezvényhez kapcsolódó vizsgálat során már láthatóak, de országos és éves kumulált adatokkal még nem voltak igazolhatók. Egyértelműen elmondható, hogy a sportrendezvényeket látogató külföldiek tovább maradnak, és többet költenek hazánkban, mint az átlagos beutazó turisták, amely mellett fontos jellemzőjük még, hogy az utazásuk fő célja mellett nyitottak a szórakozásra, a vásárlásra és a kulturális vonzerők megismerésére. A KSH éves összesített adatai egyértelműen megerősítik a tartózkodás hosszára és a költési hajlandóságra vonatkozó pozitív jellemzőket, amelyek külföldi és belföldi események vizsgálatok már tapasztalhatóak voltak (LACZKÓ-STOCKER 2018, MOLNÁR-REMENYIK 2019, STOCKER et al. 2019, SPORTCAL 2019b, SPORTCAL 2019c). A hazánkba érkező külföldi passzív sportturisták fogyasztási szerkezete is jelentős hasonlóságot mutat a külföldi kutatások eredményeivel (SAAYMAN et al. 2005, FUNK-BRUUN 2007, CHEN-FUNK 2010). Az átlagos turistákhoz képest a sportesemények nézői igényesebbek a szállással, az étkezéssel és a helyi közlekedéssel kapcsolatban, illetve nyitottabban a sportszolgáltatásokra és a szórakozó egységek kínálatára. A külföldi vizsgálatok eredményeihez képest jelentősebb különbség csak a kulturális vonzerők iránti nyitottság esetében tapasztalható, hiszen a hazai pozitív adatokhoz képest a külföldi példák esetében a nézők kevesebb figyelmet fordítottak az adott desztináció kulturális kínálatára,

amelyet főként a motiváció vagy az idő hiányával magyaráztak. A hazánkba érkező külföldi nézők kultúra iránti nyitottsága felhívja a figyelmet a sporteseményt kiegészítő, ahhoz igazodó kulturális programcsomagok iránti igényre (pl. szervezett városnézés, koncertek, sport világához kapcsolódó programok, tematikus túrák).

A külföldi sportturisták magyarországi utazásai által generált nemzetgazdasági hatásokat vizsgálva egyértelműen látható, hogy a külföldi sportturisták turisták teljes hazai kibocsátása és a generált GDP hatás esetében átlagosan több mint 50%-kal magasabb összeg realizálódik naponta a hazai gazdaságban, mint az átlagos külföldi turisták költése nyomán.

Mindezek alapján mindaddig, amíg Budapest és az egyéb helyszínek nem válnak túlzottan zsúfolttá a külföldi turizmus miatt – amely rontaná mind a külföldi turisták által megszerezhető élmények minőségét, mind a fogadó terület lakosainak életminőségét – érdemes fejleszteni a sportturizmussal kapcsolatos vonzerőket. A külföldi passzív sportturisták érdeklődésének felkeltése a hazánkban rendezett sportesemények iránt, jelentős gazdasági és társadalmi potenciált rejt magában, amely messze meghaladja számos más hazai turisztikai terület lehetőségeit. A bemutatott fajlagos mutatószámok alapján általánosságban megbecsülhető, hogy egy adott nemzetközi sportesemény milyen gazdasági hatást generál, így ez a tényező a döntés-előkészítés fontos tényezőjévé válhat például állami támogatás felhasználása esetén. További kutatások szükségesek azonban, hogy a különböző típusú eseményekre vonatkozóan is létrejöhessenek hasonló fajlagos mutatószámok, mert így a döntés-előkészítés már eseménytípusra specializált, azaz még pontosabb lehet.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők ezúton is köszönetüket fejezik ki Boda Györgynek, aki az ÁKM módszertanával és a tényezők hatásmechanizmusával kapcsolatban értékes segítséget nyújtott.

Felhasznált irodalom

- ALBERS, A. (2004): *Sport als Imageträger im Tourismus: Auswirkungen und Chancen von Sportevents für Destinationen*. Verlag des Faches Geographie, Universität Paderborn, Paderborn. pp. 28–42.
- ANDRÁS K. – MÁTÉ T. (2017): Nemzetközi sportrendezvény, mint városfejlesztési ösztönző: Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál 2017 hatásai, és Győr lehetőségei. In: Karlovitz, J. T. (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság*. International Research Institute s.r.o. Komárno. pp. 78–83.
- ANDRÁS K. – KOZMA M. (2014): A nagy nemzetközi sportesemények gazdasági hatásai. In: Lukovics M. – Zuti B. (szerk.): *A területi fejlődés dilemmái*. SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged. pp. 105–120.
- BÁCS Z. – SZILÁGYI S. (2010): A DVSC BL szereplésének gazdasági és államháztartási vonatkozásai. Előadás az *International Conference On Tourism and Sports Management* című konferencián. Debrecen, 2010. május 27–28.
- BÁNHIDI M. (2015): Sportturisztikai termékek. In: Laczkó T. – Bánhidi M. (szerk.): *Sport és egészségturizmus alapjai*. PTE ETK, Pécs. pp. 47–75.
- BÁNHIDI M. (2018): A nemzetközi sportturizmus területén végzett kutatások elemzése sporttudományi megközelítésben. In: Szabó T. – Bánhidi M. – Szóts G. (szerk.): *A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon*. Magyar Sporttudományi Társaság. pp. 9–36.
- BENE A. – MÓRÉ M. (2017): Egy világméretű sportesemény, a 2017 Vizes Világbajnokság néhány társadalmi aspektusa a jövő managereinek szemszögéből a felkészülési időszakban. *International Journal of Engineering and Management Sciences*. 2(4). pp. 40–59. DOI: 10.21791/IJEMS.2017.4.4.
- BODA GY. – RÉVÉSZ T. – LOSONCI D. – FÜLÖP Z. (2019): A növekedési ütem és a foglalkoztatás növelésének lehetőségeiről. *Közgazdasági Szemle*. 66. pp. 376–417. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2019.4.376>
- BORBÉLY A. – MÜLLER A. (2015): *Sport és turizmus*. Campus Kiadó, Debrecen.
- CHEN, N. – FUNK, D. C. (2010): Exploring destination image, experience and revisit intention: a comparison of sport and non-sport tourist perceptions. *Journal of Sport Tourism*. 15(3). pp. 239–259. <https://doi.org/10.1080/14775085.2010.513148>
- DREYER, A. (2002): *Sport und Tourismus. Wirtschaftliche, soziologische und gesundheitliche Aspekte des Sport-Tourismus*. Universitätsverlag, Wiesbaden.
- EUROBAROMETER (2018): *Sport and Physical Activity*. Special Eurobarometer 412. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture (European Commission). TNS Opinion & Social, Brüsszel. <https://doi.org/10.2766/73002>
- FUNK, D. C. – BRUUN, T. (2007): The role of socio-psychological and culture-education motives in

- marketing international sport tourism: A cross-cultural perspective. *Tourism Management*. 28. pp. 806–819. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2006.05.011>
- KÓRÓDI M. (2011): *Turizmus kutatások módszertana*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.
- KOVÁCS A. – PAÁR D. – ELBERT G. – WELKER ZS. – STOCKER M. – ÁCS P. (2015): *A magyar háztartások sportfogyasztási szokásainak felmérése*. PTE ETK, Pécs. https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/Sportfogyasztaas_ek.pdf
- KUNDI V. (2012): *Fesztiválok városokra gyakorolt gazdasági- és társadalmi-kulturális hatásainak elemzése. A Győri Magyar Táncfesztivál és a Miskolci Operafesztivál példáján keresztül*. PhD értekezés. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- LACZKÓ T. – STOCKER M. (2018): 2018. évi hazai rendezésű nemzetközi sportesemények gazdasági és turisztikai hatásainak vizsgálata. In: Szabó T. – Bánhidi M. – Szóts G. (szerk.): *A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon*. Magyar Sporttudományi Társaság, pp. 77–100.
- LACZKÓ T. – STOCKER M. (2019): 2017. évi hazai rendezésű nemzetközi sporteseményekre érkező külföldi turisták fogyasztásának nemzetgazdasági hatásai. Előadás a *Nyerges Mihály emlékkonferencián*. 2019. január 24. Budapest.
- LASZTOVICZA D. – BÉKI P. (2016): A sport és a turizmus kapcsolata, a sportturizmus fogalmi rendszere. *Testnevelés, Sport, Tudomány*. 1(1). pp. 39–50. <https://doi.org/10.21846/TST.2016.1.4>
- MOLNÁR CS. – REMENYIK B. (2019): A megasportesemények turisztikai hatásai Magyarországon. *Területi Statisztika*. 59(3). pp. 300–327. <https://doi.org/10.15196/TS590303>
- SAAYMAN, M. – SAAYMAN, A. – DU PLESSIS, C. (2005): Analysis of spending patterns of visitors of three World Cup Cricket matches in Potchefstroom, South Africa. *Journal of Sport & Tourism*. 10(3). pp. 211–221. <https://doi.org/10.1080/14775080600611491>
- STANDEVEN, J. – DE KNOP, P. (1999): *Sport tourism*. Human Kinetics Europe, Leeds.
- STOCKER M. – BODA GY. (2018): A sportszektor gazdaságdinamizáló hatása. *Magyar Sporttudományi Szemle*. 19(75). p. 79.
- STOCKER M. – SZABÓ T. (2017): A hazai sportirányítás szerepe és tevékenysége a kiemelt hazai sportesemények esetében. *Magyar Sporttudományi Füzetek XVI. Magyar Sporttudományi Szemle (Különszám). A Sportirányítás gazdasági kérdései*. Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest. pp. 56–77.
- STOCKER M. – LACZKÓ T. – PERÉNYI SZ. (2019): 2018. évi Birkózó Világbajnokság gazdasági hatásai. In: Bányász Á. – Deák ZS. – Világi P. (szerk.): *Hősök Tere, 9 varázslatos nap a szőnyegen*. Magyar Birkózó Szövetség, Budapest. pp. 248–249.
- SULYOK J. – MAGYAR ZS. (2014): Az aktív turizmus helyzete Magyarországon. Fókuszban a kerékpározás és a természetjárás. *Turizmus Bulletin*. 16(3-4). pp. 15–26.
- VÖRÖS T. (2017): Költség-haszon elemzési keretrendszer sportberuházások társadalmi-gazdasági értékeléséhez. *Közgazdasági Szemle*. 64. pp. 394–420. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2017.4.394>

Internetes források

- KSH (2018a): *Tájékoztatósi adatbázis, A Magyarországra tett külföldi utazásokhoz kapcsolódó kiadások*. <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=OGT>, Letöltve: 2018. október 18.
- KSH (2018b): *Tájékoztatósi adatbázis, Magyarországra tett külföldi utazások főbb mutatói*. <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?page=2&szst=OGT>, Letöltve: 2018. október 18.
- KPMG TANÁCSADÓ KFT. (2015): *Futóturizmus Budapesten. A Budapest Futóiroda 2015 őszi budapesti futóversenyeinek nemzetgazdasági hatásvizsgálata*. http://www.futanet.hu/kep0/PR/gazdasagi_sajttaj/KPMG_BSI_2015-Gazdasagi_hatastanulm%20C3%A1ny_Vezeto_i_osszefoglalo.pdf, Letöltve: 2018. november 12.
- LAFLIN, M. (2018): *The Explosion of International Sport Events*. Sportcal. <https://drive.google.com/file/d/1GbwBRjfv9kB5Y6cbfi2v2PYebDe7a5Lc/view>, Letöltve: 2019. december 18.
- MÁTÉ T. – ANDRÁS K. (2016): Nemzetközi sportrendezvények Magyarországon. Londontól-Rióig. Előadás a *MSTT, Fiatal Sporttudósok IV. Országos Konferenciáján*. http://mstt.hu/wp-content/uploads/MateTunde_Nemzetkozi_sportrend.pdf, Letöltve: 2018. október 28.
- MSZÉSZ (Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége) (2016): *A Forma-1 autóversenyhatása a budapesti szállodák teljesítményére 2015-2016-ban*. http://www.hah.hu/files/3714/7620/0245/A_Forma1_autoverseny_hatsa_a_szllodk_teljestmnyre_2015-16.pdf, Letöltve: Letöltve: 2018. november 12.
- MTÜ (Magyar Turisztikai Ügynökség) (2017): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030*.

- https://mtu.gov.hu/documents/prod/mtu_strategia_2030.pdf, Letöltve: 2018. november 2.
- SPORTCAL (2019a): *Global Sports Impact Report 2019*. <https://drive.google.com/file/d/1xp768UG8LsouOvI0N7EPLixR6SkjO3s5/view>, Letöltve: 2019. december 18.
- SPORTCAL (2019b): *Hempel Sailing World Championships Aarhus 2018*. https://issuu.com/worldsailing/docs/sportcal_gsi_event_study_-_hempel_s, Letöltve: 2019. december 18.
- SPORTCAL (2019c): *IFF Men's World Floorball Championships 2018*. <http://dltaw1vhj9zy5.cloudfront.net/2019/05/Sportcal-GSI-Event-Study-IFF-Mens-World-Championships-2018-FINAL-Public-version.pdf>, Letöltve: 2019. december 18.
-